

Rima JŪRAITĖ

RIZIKOS VERTĖ

POKALBIS SU KLAIPĖDOS MUZIKINIO TEATRO VADOVU JONU SAKALAUSKU

Klaipėdos valstybiniam muzikiniam teatrui pastaruosius dvejus metus vadovaujantis 35-erių Jonas SAKALAUSKAS, ligi tol publikai pažįstamas kaip operos solistas ir šiuolaikinei operai skirtą festivalio „Naujosios operos akcija“ (NOA) iniciatorius, tikisi uostamiesčio teatre įgyvendinti šiuolaikiškesnio teatro viziją. Repertuaro pokyčiai, publikos edukavimas, teatro kolektyvo tobulėjimas, taip pat ilgai laukta teatro pastato rekonstrukcija ir kitos vadovo atsakomybės atitraukė baritoną nuo vaidmenų operoje. Vis dėlto Jonas Sakalauskas neabejoja, kad grįžimas į teatro sceną ir kiti kūrybiniai projektai netrukus bus įgyvendinti.

THE IMPORTANCE OF RISK. AN INTERVIEW WITH JONAS SAKALAUSKAS, HEAD OF THE KLAIPĖDA STATE MUSICAL THEATRE

Jonas SAKALAUSKAS (b. 1982), who has been running the Klaipėda State Musical Theatre for the last two years, was known before as an opera singer, and as the initiator of New Opera Action, dedicated to contemporary opera. Changes to the repertoire, the education of the public, and the development of a team, as well as the long-awaited refurbishment of the main theatre building, are some of the responsibilities that have drawn this baritone away from opera roles. Despite this, Sakalauskas believes firmly that he will soon make a comeback to the stage, among other creative projects of his. He is interviewed by the theatrologist Rima JŪRAITĖ.

Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro vadovas Jonas Sakalauskas.
Asmeninis archyvas

Kokią turėjai Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro veiklos viziją penkeriems vadovavimo metams, kai tik atėjai į šį teatrą? Kaip ji keičiasi prabėgus dviem sezonams?

Pretenduodamas į valstybinio teatro vadovo kėdę suvokičiau, kad tai nebus mano kūrybinės savirealizacijos vieta, nes teatras yra organizacija su aiškiai apibrėžtomis funkcijomis, turi susiformavusią trupę. Taigi nebuvo iliuzijų, kad štai ateisiu ir viską padarysiu savaip. Pirmas tikslas buvo pasukti teatrą tokia linkme, kad jis taptų vienu šalies kultūros centrų ir vykdytų atitinkamo meninio lygio veiklą. Juk valstybiniai teatrai iš esmės yra kultūros politikos atspindys, todėl tapęs teatro vadovu noriu išryškinti tai, kad valstybinis teatras savo veikla ir meno kokybe turėtų įsilieti į kultūros nūdieną tiek šalies, tiek ir europiniame kontekste. Spektaklių pastatymai ir aukštas jų atlikimo lygis yra vienas labai elementarių kokybinių parametru, kurie turi įsigalėti teatre. Kalbu ir apie spektaklių estetinę, ir apie techninę pusę – tai profesionalus grojimas, dainavimas, vaidyba bei režisūra. Visu repertuaru turėtume artėti prie europinių tendencijų ir galiausiai sukti nuo teatro kaip centro periferijoje iki centro Europos kontekste; bent jau programiškai judėti tokio konteksto link.

Ne mažiau svarbus ir mano įsitikinimas, kad teatras pirmiausia yra meno ir kūrybos erdvė. Teatras turėtų tapti didžiausia ir solidžia kultūrine platforma regione – kultūriniais plaučiais: aprėpti daugybę iniciatyvų, rūpintis ne vien tik repertuaro sudarymu, bet ir skatinti edukavimo, kultūrinės ir socialinės, visuomeninio gyvenimo sanglaudos procesus. Man labai svarbu, kad teatras nebūtų užsidaręs savyje – ne vien tik vieta, kur žmonės ateina praleisti vakarą. Jis yra miesto dalis ir turėtų dalyvauti gyvuose miesto procesuose. Atsivėrimas visuomenei yra vienas skiriamųjų šiuolaikinio teatro bruožų: greta pagrindinio repertuaro intensyviai vykdyti edukaciją, auginti žiūrovus ir ruošti juos naujiems, kitokiems pastatymams. Tai svarbu plečiant kultūros vartotojų lauką ir kuriant sąmoningesnę bendruomenę.

Kitai nei Vilniuje ar Kaune, Klaipėdoje nėra tiek daug žiūrovų, ir juos būtų sunku pritraukti į šiuolaikinių veikalų pastatymus, tačiau uostamiesčio teatrą visuomet mačiau kaip tinkamą erdvę kūrybai ir bandymams. Klaipėdos muzikiniam teatre yra galimybė sukurti savotišką muzikinio teatro laboratoriją. Tuo tarpu Vilniuje, Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre, net fiziškai nėra vietos eksperimentams; jie savo repertuaru nuo trečiadienio iki sekmadienio vos spėja išsistiekti teatro erdvėse – repertuaras sukasi nuolat, visi pajungti šiam tikslui, ir nebelieka nė kur kvėpuoti. Klaipėdoje turime pakankamai erdvių kurti, ir nebūtinai vien tam, kad viską pamatytų publika, o kad ir kūrybinė bendruomenė burėtųsi, kad teatras būtų tikra meno įstaiga, kurioje dominuoja ne vien į produkciją susitelkęs muzikinio teatro fabrikas, bet

ir proteguojamas nuolatinis kultūrinis bei meninis vyksmas. Valstybiniuose teatruose ši kryptis labai dažnai pamirštama.

Atėjau su jaunatviška vizija, užsidedęs keisti teatro kryptį, daug visko reorganizuoti, bet, žinoma, buvimas teatre šį entuziazmą pakoregavo. Patekau į įstaigą su įsitvirtinusia savo kultūra, labai konkrečiais žmogiškaisiais resursais, kartu ir su mentaliniais dalykais, be to, susidūriau su ūkiniais reikalais. Troškau edukuoti visuomenę, o dabar tenka rūpintis edukacija teatro viduje. Ir, beje, ne imtis edukacijos kokio nors ypatingo šiuolaikinio meno plėtros vardan, bet tiesiog dirbti elementariais klausimais, pavyzdžiui, vienas tokių – operų atlikimas originalo kalba. Tai, kas visame pasaulyje jau seniai tapę norma, mūsų teatre vis dar yra diskutuotina. Taigi realybė kur kas sudėtingesnė, teko šiek tiek keisti planus, spręsti daugybę ūkinių sunkumų, kurie atitraukia nuo meno. Galiausiai priverstinis galvojimas apie tai, kurie spektakliai galėtų padėti papildyti kasą, deja, taip pat atitolina nuo pirminės vizijos. Tačiau tai tik sulėtina vizijų įgyvendinimo tempą, bet ir toliau tikiu, kad viskas realizuosis. Klaipėdos kolektyvui reikia laiko, čia yra nemažai vyresnių žmonių, kolektyvas neatsinaujina taip staigiai, kaip norėtųsi, taigi savo planų neatsisakau, tik viskas vyksta ne taip sparčiai.

Teatro vadovo konkursui pateiktoje programoje nurodei, jog Tavo prioritetas – šiuolaikinti teatrą. Kultūros bendruomenė Tave pažįsta kaip NOA festivalio iniciatorių ir šiuolaikinės operos žanro kūrėją, tad ar teatro šiuolaikinimo kryptis susijusi su Tavo ankstesne veikla ir turės atgarsių Klaipėdos teatre?

Teatro repertuarą papildantys šiuolaikinei operai skirti festivaliai ir mokymai leidžia įgyvendinti ir tokią viziją. Repertuariniame teatre, kur kas vakarą salei užpildyti reikia surinkti 500–800 žmonių, pristatyti išskirtinai išraiškingą šiuolaikinę muzikinio teatro kalbą galėtų būti nebent labai tolimas tikslas. Tačiau turime galimybes palaikyti ir plėtoti šį žanrą: antai pernai startavo kamerinės operos festivalis, sakyčiau, NOA festivalio variacija. Tik skirtumas toks, kad NOA pasuko alternatyvios operos kryptimi ir priartėjo prie tarpdisciplininio meno srities, o mano noras išliko plėtoti šiuolaikinę operą – arčiau tradicinės formos, bet šiuolaikine muzikos ir dramaturgijos kalba arba tradicines operas pateikti šiuolaikiškai, gal net avangardiškai interpretuotas. NOA kryptį tęsia kamerinės operos festivalyje rodyta kompozitorės Ritos Mačiliūnaitės opera „Į švyturį“, šio kūrinio premjera ir paskatino surengti festivalį, suburti daugiau šiuolaikinės operos darbų. Kol kas tai buvo nedidelis festivalis, tačiau kitąmet jis augs, nes tikiu, kad kaip tik kamerinės operos žanras atveria galimybes eksperimentuoti.

Mano galutinis tikslas – Klaipėdoje įkurti muzikinio teatro inkubatorių, juolab kad tam turime ir tinkamas patalpas. Inkubatorius būtų skirtas šiuolaikinei operai ir šiuolaikiniam baletui. Šioje erdvėje galėtų susiburti kompozitoriai, libretistai, scenografai ir režisieriai – jie atvyktų į Klaipėdą todėl, kad čia būtų sudarytos sąlygos kurti ir eksperimentuoti, o kai kurie spektakliai vėliau gal taptų ir repertuariniai.

Jau spėjai pažinti ne tik teatro kolektyvo galimybes, bet ir nuotakas. Kiek teatro bendruomenėje matai potencialo ir noro įsitraukti į Tavo kuriamą viziją?

Teatro solistai jau turi patirties, jie dalyvaudavo šiuolaikinių veikalų pastatymuose ir Audronės Žigaitytės-Nekrošienės vadovavimo laikais. Galbūt ne viskas šiuolaikiniuose kūrinuose jiems patinka, tačiau su šiuolaikinių lietuvių kompozitorių kūryba jie susiduria nuolat. Ir dabar repertuare turime dvi Antano Kučinsko operas vaikams – „Bulvinė pasaka“ ir „Makaronų opera“. O po Ritos Mačiliūnaitės operos „Į švyturį“ premjeros teatre atsirado dar daugiau žmonių, kuriems šiuolaikinė muzika tapo artima, jiems buvo įdomi ši patirtis. Beje, teatro orkestre netgi yra muzikantų, grojusių NOA pastatymų ansambliuose, ir jie itin džiaugiasi galimybe kvėpuoti tuo, kuo mes gyvenome prieš devynerius metus vykusiame pirmajame NOA festivalyje. Todėl manau, kad nuotaikos nėra visiškai nepalankios šiuolaikiniam menui. Avangardianiam menui, itin drastiškiems eksperimentams Klaipėdos teatro kolektyvas galbūt dar nėra pakankamai subrendęs, bet tikrai turime žmonių, pasirengusių šiandienos kompozitorių darbams. Pastarieji, beje, dažnai būna ir gana nuosaikūs. Apskritai kai kuriuos solistus atradau šiuolaikinėje operoje ir manau, kad tai galėtų būti jų kryptis: šiuolaikinėje muzikoje galima atrasti naujų galimybių ir savo balsą pritaikyti kur kas lanksčiau nei dainuojant partijas klasikinėse operose. Tačiau tenka pripažinti, kad kai kuriems mūsų teatro vokalistas net Richardo Wagnerio kūryba yra sudėtinga ir atrodo, jog tai pernelyg šiuolaikinė muzika. Nors Wagnerio muzikinės dramos savo prigimtimi yra maštabiniai romantinio potėpio kūriniai, tačiau, šiaip ar taip, tai juk totali klasika. Čia netgi ne Stravinskis ir net ne Prokofjevas.

Kaip Tave – naująjį jauną vadovą – priėmė jau susiformavusi teatro bendruomenė? Ar pasitaikė, kad nesusikalbėjote?

Kai 2008 metais kartu su prodiuserė Ana Ablamonova įkūrėme NOA, mano pagrindiniai darbai buvo paskirti šiuolaikinei operai, taip pat ten patyriau visai kitokį bendravimo būdą ir santykį, spektakliai dažniausiai tapdavo bendraminčių kūrybiniu rezultatu. Teatras visgi yra ne bendraminčių grupė, o ilgą laiką kartu dirbančių žmonių kolektyvas, susaistytas darbo taisyklėmis, tam tikru darbo režimu ir per trisdešimt metų susiformavusiais santykiais. Tad nereikia įsivaizduoti, kad kažkoks jaunikaitis (nors savo veikloje aš anaipol nesu jaunikaitis, bet jų akimis – iš Vilniaus atvykęs jaunikaitis, dirbantis daugelyje sričių ir netgi proteguojantis šiuolaikinę operą), staiga atvykęs į teatrą, pareiškia, kad kursime šiuolaikinę operą, o visi džiaugiasi ir ploja katučių. Kolektyvas norėjo pamatyti, kas aš esu, – buvo daug išbandymų. Pirmi metai prabėga aiškinantis, kas yra kas. Visi bando perprasti, kiek naujasis vadovas įgauna galios, kiek jos įgauna skyrių vadovai, kokį vaidmenį turi kiti neformalūs lyderiai – toks persigrupavimas vyksta visur ir visada, ir labai retai jis būna gražus, ypač kai vadovaujantis žmogus ateina iš kitos terpės. Mums irgi teko šlifuoti kampus, bet atvirų konfliktų ir skandalų išvengėme. Gerbiu Klaipėdos miestą ir teatro kolektyvą, myliu patį teatrą – atėjau čia jau pažinodamas kai kuriuos žmones. Apskritai esu prieš bet kokią konfrontaciją, pripažįstu tik tas reformas, kurios vyksta tinkamu laiku ir yra visiškai apskaičiuotos. Pavyzdžiui, daugelis reformų pasaulio teatruose jau seniai įvykę, bet čia kai kuriais aspektais stovima vietoje ir visi sako „nereikia“, o teatro vadovas turi pasakyti, kad jau laikas ir „reikia“.

Kokiais principais formuojamas Klaipėdos muzikinio teatro repertuaras, kokie prioritetai?

Repertuaras priklauso ne vien nuo mano norų, pasakau tik, kokią įvairaus pobūdžio spektaklių proporciją norėčiau matyti teatre. Tenka numatyti ir atsižvelgti į daugelį aspektų: kokie spektakliai bus lankomi žiūrovų, kokio žanro kūrinių reikia dėl įvairovės ir kas reikalinga repertuare iš meninių paskatų, taip pat ką kolektyvas nori ir gali atlikti, ko reikėtų jų tobulėjimui – iš viso to lipdomas repertuaras, ir tai yra didelis kompromisas. Štai iš mūsų teatro baletu ir operėčių šokėjų išaugo atskira šokėjų trupė – atsirado poreikis formuoti šokio spektaklių repertuarą, simfoninis orkestras pradėjo įgyvendinti simfoninės muzikos programas, taip pat reikia stiprinti operos žanro pozicijas. Vis dėlto labai sunku išgryninti aiškia teatro kryptį. Noriu, kad teatre būtų rodomi geri, rimti, išbaigti spektakliai – tokie, kurie galėtų būti ir bet kurio Vokietijos ar Švedijos teatro repertuare. Norisi, kad ir mūsų publika būtų pasiruošusi solidžiam repertuarui, todėl prioritetai yra šiuolaikiniam baletui ir operai. Tokiam operos repertuarui, kuris neapsiriboja vien Verdi ir Rossini operomis, bet pristato ir baroko šedevrus – Henry Purcello ar Claudio Monteverdi operas, arba Igorio Stravinskio oratoriją „Oedipus Rex“, galiausiai į teatrą sugrąžina Broniaus Kutavičiaus „Lokį“. Tačiau tikslus atitolina būtinybė gauti pajamų iš miuziklų. Nesakau, kad miuziklai yra blogai, bet valstybiniai teatrai tuomet turėtų plėtoti ne komercinę, o už popmuzikos ribų išeinančią miuziklo kryptį – vadovautis ne kasiniais interesais.

Žvelgiant į teatro ateitį idealistiškai, ar yra toks kūrinys, kuris būtų teatro siekiamybė, ambicija ir kurį pats norėtum matyti repertuare?

Nemanau, kad tai yra didelė ambicija, tačiau teatre svars-tome Wagnerio „Skrajojančio olando“ pastatymo galimybę. Klaipėdos teatre artimiausiu metu tikrai neatsiras Albano Bergo „Vocekas“, bet Wagnerio operos premjera visai įmanoma. Siekiamybė galėtų būti sugrįžimas prie XX a. vidurio šiuolaikinės lietuvių operos – Juliaus Juzeliūno „Avarijos“ arba nesėkmingai statytos Eduardo Balsio „Kelionės į Tilžę“, kuri labai sietųsi ir su Mažąja Lietuva. Matau prasmę statyti

Antanas Kučinskas, „Makaronų opera“. Spektaklio scena.
Režisierius Ramūnas Kaubrys, scenografas Artūras Šimonis,
kostiumų dailininkai Artūras Šimonis ir Vilija Šuklytė. Klaipėdos
valstybinis muzikinis teatras, premjera 2014 11 09.
KVMT archyvo nuotrauka

Lietuvos publikai nežinomus arba mažiau žinomus kūrinius. Praėjusį sezoną pristatėme „Jolantą“ – džiaugiusi, kad repertuare yra visiškai kitokia Piotro Čaikovskio opera, ji Lietuvoje pastatyta tik antrą kartą.

Iš tiesų neturiu didelių svajonių, nes dažniausiai mąstau apie tai, ko reikia teatrui, ar mes turėsime pakankamai pajėgų, kiek tai kainuos. Kūrybinės mintys lieka išsprastos tarp to, ko norisi, ir to, kas įmanoma. Dabar labiau rūpinuosi, kaip pasikviesti stiprius režisierius įdomioms interpretacijoms, taip pat kaip pritraukti dirigentus ir dainininkus, kurie prasmingai įsilietų į teatro veiklą. Klaipėdoje neeiliniu įvykiu tapo Violetos Urmanos koncertas su teatro orkestru. Skambėjo Wagnerio kūrinių programa – tai buvo labai solidus koncertas, kuriame nebuvo net vedėjo, vien muzika. Dabar Klaipėdai aktualu grįžti į Lietuvos kultūros orbitą, iš kurios ji kartkartėmis vis išsina. Muzikinis teatras gali prisidėti prie to, kad Klaipėda taptų rimtu kultūriniu arealu.

Klaipėdos muzikiniame teatre atsirado publikai iš ankčiau pažįstami Dalios Ibelhauptaitės „Bohemos“ ir „Pajacų“ pastatymai. Kodėl teatrui reikalingi tokie spektakliai?

Buvo laikas, kai supratau, kad nebenoriu rizikuoti, ir repertuarą papildė spektakliai, kurie užtikrino publikos susidomėjimą. Dalios spektakliai Klaipėdos muzikiniame teatre ne tik padidino žiūrovų skaičių, bet ir pakeitė publikos nuomonę apie teatrą, nes tai buvo savotiška žinia apie teatrą tiems, kurie galbūt net nebuvo anksčiau lankęsi operoje. Tai leido teatrui laisviau kvėpuoti. Klaipėdoje nėra rodyta tiek daug operos pastatymų, todėl ir dauguma operos pasaulio vardų mūsų teatro žiūrovams mažai ką reiškia. O sudominti gali tik tokie žymūs vardai kaip Juozas Statkevičius, Dalia Ibelhauptaitė ar Merūnas Vitulskis („Bohemoje“ dainavo Rudolfą – R.J.). Iš pasaulinio operos elito – Dmitrijus Chvorostovskis, Anna Netrebko ir dar galbūt Elīna Garanča. Taip pat Violeta Urmana. Tai yra super grandai, bet tik jie surinktų publiką. Visi kiti, kad ir puikūs, pasaulyje žinomi atlikėjai, mūsų scenoje nieko nereikštų. Be to, Vilnius nuo Klaipėdos yra gana toli, tad daugumai žiūrovų buvo galimybė pamatyti šiuos spektaklius. Bet tai tikrai nėra prioritetinga teatro kryptis ir neketiname užsižaisti investuodami į jau sukurtus spektaklius ar imdamiesi koprodukcijų, – teatras turi kurti savo repertuarą ir unikalų veidą. Esame ne vien kultūros, ūkio ir biznio dalis, bet ir meno dalis. O menas yra rizika, ieškojimai, erdvė nežinomumui – tik čia gimsta geresni arba prastesni darbai. Verta rizikuoti net jeigu publika to neįvertina, tačiau žinai, kad toks kelias yra prasmingas.

Tavo kadencijai teko ilgai brendęs išbandymas – teatro pastato rekonstrukcija. Nebeturite teatro – namų, tad kaip pavyko prisitaikyti prie daugybės naujų erdvių? Ar išėjimas iš savo teatro scenos paveikė repertuarą?

Mūsų trupė, ne taip, kaip kitos, pratusi prisitaikyti prie naujų erdvių. Trupė labai daug gastroliuoja ir visais laikais dirbo įvairiausiose aikštelėse. Išsikraustymas iš Muzikinio teatro scenos niekaip nepaveikė repertuaro – rodome spektaklius daugybėje erdvių, viskam suradome tinkamą vietą. Išėjimas iš teatro pastato padeda pasiekti įvairesnę publiką. Žinoma, yra ir nepatogumų, tačiau buvimas be namų moko prisitaikyti. Todėl šį etapą vertinu ne kaip netektį, o kaip galimybę. Žinau, kad iš teatro vadovo lūpų tai skamba kiek kurioziškai.

Piotr Čaikovskij, „Jolanta“. Spektaklio scena. Režisierius – Raimundas Banionis, kostiumų dailininkė – Daiva Petruolytė, choreografe – Vesta Garbštaitė, vaizdo projekcijų dailininkas – Rimas Sakalauskas. Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras, premjera 2016 11 24. Vytauto PETRIKO nuotrauka iš KVMT archyvo

Ar ilgai save matai teatro vadovo pozicijoje? Ar žvelgi į priekį, toliau nei trunka penkerių metų kadencija?

Teatro brendimui reikia septynerių aštuonerių metų. Per šį laiką galima sukomplektuoti kolektyvą ir jį užauginti, suformuoti teatro veiklos kryptį. Kartais tam prireikia ir dešimtmečio, bet jeigu to nepadarai per dešimt metų – akivaizdu, kad nepadarysi niekad. Aš sau skyriau penkerių metų terminą ir per šį laiką tikiuosi įgyvendinti minėtą teatro evoliuciją. Nemąstau apie tolesnę karjerą valstybiniame sektoriuje, nebent bėgant laikui ji pati susiklostys. Būti teatro vadovu ir taip prisidėti prie Lietuvos kultūros kūrimo buvo mano visuomeninė pozicija. O aštuoniolikos metų patirtis kultūros vadyboje, tarp jų ir NOA festivalis, taip pat liudija apie mano veiklos kryptį: darbas Muzikiniame teatre man nėra šiaip pasibandydas, o ligi šiol įgyvendintų darbų tęsinys.

Vadovavimas teatrui atitraukė Tave nuo operos solisti karjeros kaip tik tuomet, kai ji pastebimai suaktyvėjo, daugėjo vaidmenų Operos teatre.

Vadovavimas teatrui taip atitraukė nuo vaidmenų, jog dvejus metus jaučiuosi tarsi visiškai ištrynęs. Muzikiniame teatre teko padaryti pauzę: LNOBT atsirado mano vaidmenų dubleriai, vėliau jų ėmėsi teatro stažuotojai – vaidmenų vis mažėjo, o vadovaudamas teatrui ne visuomet galėjau prisiderinti prie spektaklių rodymo grafiko. Buvimas teatro vadovu dainininkui tikrai nepadaeda kaip reklama. Tai greičiau anti-reklama. Tuomet visi žiūri atsargiai, pradeda vertinti ne kaip

dainininką, o kaip teatro administratorių ir galvoja, kad gal nebeturiu laiko dainavimui ir nepalaikau formos. Bet formą tikrai palaikau ir dainavimo neapleidžiu. Atėjo patys geriausi metai, balsas pradeda atsiskleisti, tik dabar prasiveržia emocijos, ir jaučiu, kad štai galiu padaryti taip, kaip įsivaizduoju. Vėliau viskas pradės blėsti. Tad turiu daugybę kūrybinių su-manymų ir ketinu juos įgyvendinti, nes kitaip tiesiog negaliu.

Rima JŪRAITĖ

Violetos Urmanos koncertas Klaipėdos valstybiniame muzikinio teatro rengtame festivalyje „Muzikinis rugpjūtis pajūryje“. 2017 08 15. KVMT archyvo nuotrauka

